

dr. David K. Bjork gjorde han sit universitet til et centrum for studiet af skandinavisk historie. Til studiebrug fik han på sine mange Europa-rejser taget hundredtusinder af mikrofilm af kilder fra nordeuropæiske arkiver; de opbevares nu i Los Angeles universitetets bibliotek, hvis samling af nordisk historisk litteratur han også hjalp til at forøge væsentligt. Som tak for hvad han lige fra sin ansættelse som professor havde betydet for biblioteket blev han 1961 udnævnt til *Honorary Curator of the North European Collections*.

1945-46 var Waldemar Westergaard amerikansk kulturattaché i København, og han var talrige gange på kortere ophold i Danmark. Han opsøgte da gerne danske kolleger. Adskillige af os mindes med glæde samværet med den venlige, hjælpsomme og muntre gamle herre, der aldrig blev træt af at virke for den personlige og kulturelle forbindelse mellem sine forældres hjemland og U.S.A.

POVL BAGGE

GOTTFRID CARLSSON

18.12.1887-7.3.1964

DEN 7. MARTS 1964 døde Gottfrid Carlsson. Han var født 1887 i Småland. Hans studier foregik i Uppsala, og efter deres afslutning med doktorgraden 1915 fortsatte han et tiår igennem som docent ved samme universitet. Fra 1925 til 1954 var han professor i historie i Lund.

Et af Carlssons sidste værker, en samling af handlinger trykt 1961, bærer titlen *Från Erik Segersäll till Gustav Vasa*. Den dækker så godt som hele forfatterskabet. Bedst passer dog den sidste tidsgrænse, for længere tilbage end til 14. århundrede gik hans undersøgelser sjældent. Nordisk senmiddelalder og tidlig renaissance var hans felt, som han ugerne forlod. Begrænsningen hænger her intimt sammen med styrken. I en usædvanlig grad præges Carlssons skrifter af nøje fortrolighed med og minutiøst studium af originalkilderne. Og vel at mærke ikke blot dem, der lå lige for i trykt form eller i svenske arkiver. Med det danske rigsarkivs samlinger fra senmiddelalderen gjorde han sig grundigt bekendt allerede før første verdenskrig, og i dennes sidste år lagde han, tilsyneladende uberørt af tidens storme, grunden til sit for en nordisk historiker enestående kendskab til tyske samlinger, der udbyggedes ved gentagne senere rejser. Selv angiver han at have besøgt tyve tyske arkiver og biblioteker, og fra disse hjemførte han, bistået af sin hustru, der selv er historiker, tusinder og atter tusinder af afskrifter.

Samlerfliden kunde synes at prædestinere den unge forsker for en fremtid som arkivmand og udgiver. Men en sådan livsbane blev ikke

hans. Ganske vist er udgaven af *Stockholms stads tänkeböcker 1483–1492* (i fire hefter, 1921–44) hans i sidetal største værk. Men ikke hans vægtigste. Det var ham ikke nok at publicere, han vilde kommentere og udnytte sine fund. Afhandlingen blev derfor hans naturlige udtryksform, og en både kvantitativt og kvalitativt væsentlig del af hans forfatterskab må som følge deraf møjsommeligt ledes frem i tidsskriftbind. Han blev en støt medarbejder, først og fremmest ved Historisk Tidsskrift, men også ved Nordisk Tidsskrift för Bok- och Biblioteksväsen, Personhistorisk Tidsskrift og ikke mindst ved Kyrkohistorisk Årsskrift. Navnlig som ung fængsledes han af kirke- og lærdomshistorien; med fuld ret motiveredes hans udnævnelse til teologisk æresdoktor i Lund 1950 dermed, at han »städse intresserat sig för kyrkohistoriens problem och i en mångfald undersökningar givit lysande bidrag till den svenska kyrkans historia«. Vejen til den politiske historie fandt han dog snart, men den førte over personalhistorien, og den intime forbindelse mellem disse to discipliner fastholdt han til det sidste, hvad de mange personnavne i afhandlingernes titler røber. Harmonisk mødtes linierne allerede i hans første større arbejde, disputatsen *Hemming Gadh* – en på intensivt arkivstudium bygget biografi af en biskop, gennem naturlig vækst i bredden udvidet til en dybtgående analyse af et par tiårs politik. Et andet højst karakteristisk træk: Carlsson slap aldrig helt et een gang optaget emne af syne. Den urolige lyst til at søge fornyelse gennem springet til et helt nyt felt må have været ham ganske fremmed. Redeligt erkendte han sine resultatets foreløbighed og tog dem op til ny prøvelse; således groede nye studier organisk frem af de første. Eksempelvis findes i disputatsen kimen til hans senere tolkning af Stockholms blodbad. En anden linie blev også tidligt afstukket. På sin rejse i Tyskland 1916–17 eftersøgte Carlsson navnlig vidnesbyrd om tyske intriger mod Gustav Vasa, og som en frugt heraf fandt han i Jena Berend v. Mehlens mod kongen rettede stridsskrift, som han udgav og kommenterede. Hertil slutter sig den store afhandling *Wulf Gylar i svensk tjänst* med flere lignende studier. Disse arbejder beskæftiger sig fortrinsvis med begyndelsen af kongens regering. I sin vurdering af Vasadynastiets grundlægger understregede Carlsson hans bundethed af traditionerne fra Sturernes tid.

Vigtigere for dansk forskning er Gottfrid Carlssons livslange syslen med den nordiske unions historie. Begyndelsen blev gjort så tidligt som 1911, med *Drottning Dorotheas svenska morgongåfva*. 1920 kom den forholdsvis korte afhandling om *Stockholms blodbad*. Af de to modstridende hovedkilder foretrækker Carlsson her, i tilslutning til Paludan-Müller og modsat Erslev, kannikerrelationen fra 1523 frem for kætterierklæringen af 8. nov. 1520; sammensværgelsesbrevets fremlæggelse til lagde han forholdsvis ringe vægt. Ud fra disse præmisser påtog han sig

defensoratet for Gustav Trolle; bl. a. understregede han, at den traditionelle opfattelse af denne som en hård og hævngherrig mand går tilbage til hans fjende Sten Sture og derfor ikke uden videre kan godtages.

Ti år senere forelå hans hovedbidrag til debatten om det andet af unionsperiodens klassiske stridsspørgsmål, afhandlingen *Kalmarunionen. Till frågan om rättsgiltigheten av 1397 års unionsavtal*. Anledningen var, at han i 1926 ved selvstudium af originalen var nået til en læsning og tolkning af et par udraderede ord i slutningsformlen. Af denne iagttagelse drog både han selv og hans lundensiske kollega, Lauritz Weibull, i opposition mod den ældre forskning samme konklusion, den, at brevttekstens logiske sammenhæng gennem en tilføjelse på et sent stadium var brudt. Men ud over dette ene punkt nåede deres enighed ikke. Mens Weibull gav Rydbergs konceptteori en radikalt ny form, så Carlsson i det bevarede papirbrev ganske vist en oprindelig koncept; men han lagde vægten på, at denne ved tilføjelsen af en ratifikationsparagraf og gennem provisorisk besegling var ændret til et foreløbigt vidnesbyrd om mundtlige aftaler, og at disse måtte antages indgået under så højtidelige former, at de i sig selv besad bindende kraft. Et væsentligt led i hans argumentation var fremdragelsen af en række kildesteder fra de nærmest følgende tiår, hvoraf klart synes at fremgå, at unionsbrevets indhold senest fra 1415 ansås for fuldt juridisk gyldigt. Denne påvisning turde være det solideste af hans resultater; i hvert fald er den i 30'erne så omdebatterede rasur af den senere forskning næppe med urette henvist til en mere beskedne plads. Sit standpunkt til Kalmarproblemet udbyggede og modificerede Carlsson ikke blot i den efter hans og Weibulls hovedindlæg umiddelbart følgende, unødigt bitre polemik, men også ved flere senere lejligheder, udførligst i et kapitel af den lille bog *Medeltidens nordiska unionstanke* (1945).

Til at skrive en oversigt som denne var han sagligt bedre kvalificeret end nogen anden, ikke blot ved de allerede nævnte afhandlinger, men også ved mange andre, således om Engelbrekt og hans samtid; senere sluttede sig hertil monografien *Kalmar recess 1483* (1955). En anden sag er det, at populariserende fremstilling egentlig ikke lå rigtigt for Carlssons pen. Der er derfor noget ret paradoksalt i, at hans næst tænkeboken mest voluminøse arbejde, på en måde også hans hovedværk, indgår i Norstedts *Sveriges historia till våra dager*. Det er bindet III, 1, *Tidsskedet 1389-1448*, der udkom 1941. Til en vis grad var da også hans medarbejderskab ved dette værk en misforståelse. Hvor tungt det faldt ham selv, derom vidner vel det faktum, at han måtte opgive, hvad der fra først af havde været meningen, at behandle hele senmiddelalderen frem til 1523. Og henved 600 sider om to menneskealdre, det er simpelt hen for meget for en almindelig interesseret læser. Tilmed var tilegnelsen ham

ingenlunde lettet. Fremstillingen springer lige ind i et virvar af detaljer og kildecitater, og såvel definitioner af datidens gængse begreber som enhver bredere tilstandsskildring fattes. Det er afgjort et værk for viderekomne. Men netop derfor er det sandsynligt, at det vil blive læst længere end de fleste af seriens andre bind – nemlig af faghistorikerne. Disse vil ganske vist altid komme til at sukke efter præcise kildehenvisninger; kun for de første afsnits vedkommende er der i nogen grad bødet på dette savn ved et af fru Lizzie Carlsson 1965 udgivet supplement, *Margareta och Erik av Pommern, källhänvisningar och kommentarer*, der også tager hensyn til litteraturen efter 1941. Hvad der trods enkelthedernes mylder gør bogen til mere end en række løst sammenkædede afhandlinger, er dens unionsvenlige helhedssyn. Karlskrønikens kildeværdi ansættes lavt, og mod Erslevs klassiske fremstillinger af Margrethe og Erik af Pommern polemiseres konsekvent. Selv om Carlsson næppe tilstrækkeligt overbevisende har motiveret sine radikale omvurderinger af tidsrummets tre unionsregenter (se herom nærmere anmeldelsen i dette tidsskrift, 11. r. II, s. 161–69), har han dog i så vid udstrækning suppleret og i detaljer korrigeret forgængeren, at det for den, der vil danne sig en selvstændig mening om den ældre unionstid, meget længe vil være uforsvarligt at forbigå bogen.

For så vidt der med nogen ret kan skelnes mellem to slags historisk kritik, den lærd forsigtige og den konstruktivt dristige, repræsenterede Gottfrid Carlsson afgjort den førstnævnte kategori. Den sidste var ham direkte imod, og han betænkte sig ikke på gang efter gang at angribe to af dens ypperste repræsentanter i nordisk historieforskning. Han var dem en værdig modstander. På sine gamle dage tegnede han (i Växjö stifts hembygdskalender 1958) et ypperligt, på een gang pietetsfuldt og sagligt usentimentalt erindringsbillede af sin fader, pastor Carl Oskar Carlsson i Burseryd, der i øvrigt tillige var hans lærer helt op til studentereksamen. Om denne myreflittige og mangesidigt dygtige mand udtalte ved hans død en kollega, at »hans klinga var skarp men blank«. Det samme gælder sønnen.

HENRY BRUUN

AXEL LINVALD

28.1.1886–31.10.1965

DEN 31. OKTOBER 1965 døde fhv. rigsarkivar dr. Axel Linvald efter lang tids svagelighed, 79 år gammel.

Axel Linvald var af sønderjysk bondeslægt, og Sønderjyllands historie og i forbindelse dermed historiske nationalitetsproblemer i videre for-